

Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον

Τίτλος:

«Η επίδραση του ανθρώπου στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον»

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2011

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

Ταυτότητα Σεναρίου	4
Εισαγωγή	4
Σκοποθεσία	6
Δεξιότητες	7
Αξιοποίηση των ΤΠΕ	7
Κείμενα	8
Μεθόδευση της διδασκαλίας	13
Αναλυτική περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του σεναρίου	13
Α΄ φάση: Πριν από την ανάγνωση	13
Β΄ Φάση: Ανάγνωση	15
Γ΄ Φάση: Μετά την ανάγνωση	17
Αξιολόγηση	21
Φύλλα Εργασίας	22
Άλλες εκδοχές - Κριτική	22
Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό	23

Ταυτότητα Σεναρίου

Τίτλος: Η επίδραση του ανθρώπου στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου

Δημιουργός: Δέσποινα Παπαδοπούλου

Γνωστικό αντικείμενο: Νεοελληνική λογοτεχνία

Συμβατότητα με το νέο ΠΣ: Προβλέπεται διδακτική ενότητα με αυτό το θέμα («φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον») στην Α΄ Γυμνασίου

Είδος διδακτικής πρακτικής: project, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Προτεινόμενη διάρκεια: 24 ώρες

Δοκιμάστηκε στο σχολείο ή όχι: Πρόκειται για παραδειγματικό σενάριο που προορίζεται για πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση στη διδακτική πράξη στο πλαίσιο του Ψηφιακού Σχολείου

Μπορεί να εφαρμοστεί στην τυπική εκπαίδευση: Το συγκεκριμένο σενάριο σχεδιάστηκε με γνώμονα την τυπική εκπαίδευση. Επιμέρους τμήματά του θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην κατεύθυνση της άτυπης εκπαίδευσης (π.χ. Η παρουσίαση της κοινής εργασίας «Το χρονικό μιας πολιτείας», που παίρνει τη μορφή βιβλίου κατά τη γ΄ φάση του project, θα μπορούσε να γίνει σε μια εκδήλωση του σχολείου σε συνεργασία με το Δήμο, ίσως με την ευκαιρία μιας τοπικής γιορτής).

Εισαγωγή

Ο άνθρωπος ζει και αναπτύσσεται σε μια σχέση αλληλεπίδρασης με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η φύση και ο κοινωνικός περίγυρος δεν είναι απλώς το σκηνικό στο οποίο ο άνθρωπος υπάρχει· η ανθρώπινη ύπαρξη και δραστηριότητα εξελίσσεται σε σχέση με τις φυσικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν, καθορίζεται από αυτές, αλλά και τις καθορίζει. Μέρος της φύσης και ο άνθρωπος διαμόρφωσε κατ' αρχάς τη ζωή του σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον, προσαρμόζοντας τη δραστηριότητα και τις ανάγκες του στη δεδομένη

πραγματικότητα, την οποία αποδεχόταν, όταν ήταν αντίξοχη, και απολάμβανε, όταν ήταν ευνοϊκή. Η τεχνολογική πρόοδος άλλαξε τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση και του έδωσε τη δυνατότητα να παρεμβαίνει και να ελέγχει σε μεγάλο βαθμό τα φυσικά φαινόμενα, καθώς και τις συνέπειές τους στη ζωή του. Ο άνθρωπος βίωσε την ψευδαίσθηση της απόλυτης εξουσίας στη φύση και φέρθηκε σαν αφέντης της. Στο όνομα της εξέλιξης και της εξασφάλισης αυτού που ονόμασε ποιότητα ζωής κακοποίησε το φυσικό και αστικό περιβάλλον, αλλοτριώθηκε ο ίδιος και απώλεσε την ουσιαστική κοινωνία και επαφή με τον συνάνθρωπο. Ο σύγχρονος άνθρωπος ζει σε δυσαρμονία με τη φύση, με τον συνάνθρωπο, με τον ίδιο του τον εαυτό. Οι μαθητές-πολίτες των σύγχρονων αστικών κέντρων βιώνουν αυτή την πραγματικότητα, υφίστανται τις συνέπειες των επιλογών των προηγούμενων γενεών, αντιλαμβάνονται τα αδιέξοδα και ευαισθητοποιούνται για το ξεπέρασμά τους.

Αναμφίβολα το θέμα της ενότητας αγγίζει τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Είναι δε ευρύτατο και στην πραγματέυσή του θα μπορούσε κανείς να αξιοποιήσει το σύνολο της λογοτεχνικής παραγωγής. Το γεγονός αυτό μας προβληματίσε και χρειάστηκε να λάβουμε υπόψη μας διάφορες παραμέτρους, προκειμένου να καταλήξουμε στην οπτική από την οποία θα ήταν σκόπιμο να το προσεγγίσουμε.

Τα έργα τέχνης, κατεξοχήν προϊόντα της ανθρώπινης ευαισθησίας, αποτυπώνουν σε όλες τις εκφάνσεις της την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τις συνέπειες που αυτή έχει για τον άνθρωπο και την κοινωνία: από την απόλυτη και αρμονική συνύπαρξη, που χαρίζει ισορροπία σε άτομο και κοινωνία, έως τη φανερή και απόλυτη εκμετάλλευση και κακοποίηση του περιβάλλοντος (φυσικού και αστικού) στο όνομα της ανθρώπινης ευτυχίας, που όμως στην ουσία επιφυλάσσει προβλήματα για το άτομο και την κοινωνική ζωή.

Ακριβώς τα προβλήματα αυτά δίνουν υλικό στο ηθογραφικό διήγημα του 19^{ου} αι, σε κείμενα κοινωνικού προβληματισμού της γενιάς του '30, της μεταπολεμικής και σύγχρονης πεζογραφίας. Η ανεργία, η φτώχεια, η παιδική εργασία και η εκμετάλλευσή της, η αποξένωση, η μοναξιά, η μετανάστευση, η προσφυγιά, ο

ρατσισμός είναι ζητήματα που πραγματεύονται τα παραπάνω κείμενα και οπωσδήποτε αφορούν στη σχέση του ατόμου με την κοινωνία. Η ενότητα θέτει το ζήτημα της δυσαρμονικής, όπως διαμορφώνεται, σχέσης του ανθρώπου με το κοινωνικό περιβάλλον, όμως επιλέγουμε να μην δώσουμε έμφαση στα κείμενα που μελετούν συγκεκριμένα κοινωνικά προβλήματα, κυρίως επειδή θεωρούμε πως αυτά μπορούν καλύτερα να αξιοποιηθούν στην ενότητα «Άτομο και κοινωνία», που διδάσκεται στη Γ΄ Γυμνασίου, όπου και η ηλικία των μαθητών επιτρέπει μια ωριμότερη και πιο ολοκληρωμένη προσέγγισή τους.

Το σκεπτικό που εκθέσαμε παραπάνω μας οδηγεί, ώστε να επιλέξουμε στο συγκεκριμένο σενάριο κείμενα που αποτυπώνουν την επίδραση της ανθρώπινης δραστηριότητας στην οικολογική και κοινωνική ισορροπία και αρμονία. Για τον λόγο αυτό μελετάμε κυρίως κείμενα που περιγράφουν την αλλαγή στη σχέση του ανθρώπου με τον χώρο που ζει (φύση ή άστν) και τους συνανθρώπους του. Η επιλογή των κειμένων καλύπτει ένα ευρύ χρονικά και ειδολογικά φάσμα και αποκαλύπτει πως το θέμα των σχέσεων του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του ήταν ανέκαθεν στο επίκεντρο των ενδιαφερόντων ποιητών και πεζογράφων.

Σκοποθεσία

Με τη διδασκαλία επιδιώκουμε οι μαθητές:

- ✓ Να απολαύσουν ποιητικά και πεζά κείμενα από τα οποία αναδεικνύεται η σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και η αλληλεπίδραση μεταξύ τους.
- ✓ Να συνειδητοποιήσουν την καταστροφή που προκαλεί στο φυσικό περιβάλλον η επιπόλαια και αλόγιστη επιδίωξη της εξέλιξης από τον άνθρωπο.
- ✓ Να αντιληφθούν τις αρνητικές εκδηλώσεις του σύγχρονου πολιτισμού στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου, στις σχέσεις του με το συνάνθρωπο και στην ψυχοσύνθεσή του.
- ✓ Να προβληματιστούν για τις αιτίες και τον τρόπο που άλλαξε η περιοχή, η πόλη, η κοινωνία στην οποία ζουν.

- ✓ Να ευαισθητοποιηθούν στα σοβαρά οικολογικά και κοινωνικά προβλήματα της εποχής, που επηρεάζουν και τη δική τους ζωή.
- ✓ Να εντοπίσουν τους διαφορετικούς τρόπους αντίδρασης των λογοτεχνικών ηρώων απέναντι στην κατάσταση που βιώνουν και να προβληματιστούν σχετικά με τις δικές τους αντιστάσεις και αντιδράσεις απέναντι σε μια πραγματικότητα που δεν τους αξίζει.

Δεξιότητες

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας αναμένεται οι μαθητές να είναι σε θέση:

- ✓ Να αναζητούν και να συλλέγουν πληροφορίες από κείμενα, εικόνες, προφορικές μαρτυρίες για τα θέματα που μελετούν.
- ✓ Να αντιλαμβάνονται τον διαφορετικό τρόπο λογοτεχνικής αποτύπωσης των προβλημάτων σε συσχετισμό με την ιστορικότητα των κειμένων.
- ✓ Να αναγνωρίζουν την οπτική γωνία προσέγγισης του περιβαλλοντικού θέματος στο κείμενο.
- ✓ Να εντοπίζουν τη θέση του κειμένου σχετικά με τα προβλήματα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, τις αιτίες που τα προκαλούν και τους τρόπους αντιμετώπισής τους.
- ✓ Να διατυπώνουν αιτιολογημένα τη δική τους άποψη για τα οικολογικά και κοινωνικά προβλήματα που μελετούν.
- ✓ Να συνδυάζουν λόγο και εικόνα στην παρουσίαση των εργασιών τους.
- ✓ Να μετουσιώνουν καλλιτεχνικά τα συναισθήματα που τους προκαλεί η τέχνη (ένα λογοτεχνικό κείμενο, ένας πίνακας ζωγραφικής, μια φωτογραφία, ένα τραγούδι, μια ταινία).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές:

- ✓ Αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο.

- ✓ Εντοπίζουν ιστοσελίδες με κείμενα και καλύπτουν πιθανές ελλείψεις σε έντυπες πηγές.
- ✓ Αξιολογούν και αξιοποιούν τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν.
- ✓ Παράγουν λόγο και υλικό με τα μέσα που προσφέρει η τεχνολογία.
- ✓ Κοινοποιούν το έργο τους στην ιστοσελίδα του σχολείου (ή στο blog του τμήματος), για να αξιοποιηθεί και από άλλους.
- ✓ Επικοινωνούν μεταξύ τους και ανταλλάσσουν απόψεις για τις εργασίες τους (μέσω του blog που μπορεί να δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό και μέσω e-mail στο Σχολικό Δίκτυο).

Κείμενα

1) Από τα κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γυμνασίου ή Λυκείου όλων των τάξεων: (τα κείμενα παρουσιάζονται κατά υπόθεμα):

Επίδραση του ανθρώπου στη φύση-οικολογικά προβλήματα

ΚΝΛ Α' Γυμνασίου:

Λουίς Σεπούλβεδα, [«Το μαύρο κύμα»](#) (σ. 203-206)

ΚΝΛ Β' Γυμνασίου:

Ινδιάνος Σιάτλ, [«Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο»](#) (σ. 19-22)

Αντώνης Σουρούνης, [«Άνθρωποι και δελφίνια»](#) (σ. 244-246)

Εντίτα Μόρρις, [«Τα λουλούδια της Χιροσίμα»](#) (σ. 223-229)

Μιχάλης Γκανάς, [«Στα καμένα»](#) (σ. 232-234)

Επίδραση του ανθρώπου στην πόλη. Η πόλη χθες-σήμερα-αύριο(;)

ΚΝΛ Β' Γυμνασίου:

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου, [«Αθήνα»](#) (σ. 14)

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου, [«Η εξοχική Λευκάδα»](#) (σ. 118-120)

Μιχάλης Γκανάς, [«Στα καμένα»](#) (σ. 232-234)

Μαρία Ιορδανίδου, [«Στην εποχή του τσιμέντου και της πολυκατοικίας»](#) (σ. 206-209)

Αμαλία Τσακνιά, [«Η πόλη»](#) (σ. 15)

Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης, [«Χαλασμένες γειτονιές»](#) (σ. 16-18)

ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου:

Μέλω Αξιώτη, [«Η ψυχή του νησιού»](#) (σ. 216-218)

ΚΝΑ Γ΄ Λυκείου:

Μανόλης Αναγνωστάκης, [«Θεσσαλονίκη, μέρες 1969»](#) (σ. 54-55) [Βλ. και στο [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#) (όπου διαβάζει ο ποιητής)].

Πόλη-χωριό/φύση: διαφορές στην ανθρώπινη καθημερινότητα

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου:

Ίταλο Καλβίνο, [«Μανιτάρια στην πόλη»](#) (σ. 12-15)

Ευγενία Φακίνου, [«Η ζωή στη Σύμη»](#) (σ. 100-102)

ΚΝΑ Β΄ Γυμνασίου:

Μαρία Ιορδανίδου, [«Στην εποχή του τσιμέντου και της πολυκατοικίας»](#) (σ. 206-209)

Γιώργος Σαραντάρης, [«Ξυπνάμε και η θάλασσα ξυπνά μαζί μας»](#) (σ. 12-13)

ΚΝΑ Γ΄ Γυμνασίου:

Κ.Π. Καβάφης, [«Όσο μπορείς»](#) (σ. 121-122)

Η ζωή των παιδιών στη φύση και στην πόλη

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου:

Οδυσσέας Ελύτης, [«Κάτω στις μαργαρίτες τ' αλωνάκι»](#) (σ. 11)

Γιάννης Ρίτσος, [«Τζιτζίκια στήσαν το χορό»](#) (σ. 10)

Ευγενία Φακίνου, [«Η ζωή στη Σύμη»](#) (σ.100-102)

ΚΝΑ Β΄ Γυμνασίου:

Διονύσης Σαββόπουλος, [«Τι έπαιξα στο Λαύριο»](#) (σ. 204-205)

2) *Παράλληλα κείμενα*

Επίδραση του ανθρώπου στη φύση-οικολογικά προβλήματα

Νίκος Κάσδαγλης, «Το πάρκο της Ειρήνης» (απόσπασμα από το *Προσκύνημα στο δέος*). *Το Δέντρο*, τχ. 53-54: 130-133, 1990.

[Μας ενδιαφέρει κυρίως η οπτική γωνία του αφηγητή. Μάλιστα η συγκριτική μελέτη του κειμένου με το κείμενο της Ε. Μόρρις υπογραμμίζει ιδιαίτερος τη διαφορετική ένταση της πρωτοπρόσωπης μαρτυρίας και του τριτοπρόσωπου παρατηρητή απέναντι στην τραγική ιστορία της πόλης]

Λαϊκό παραμύθι [«Γάτα, λιοντάρι και άνθρωπος»](#) και Φανή Παπαλουκά, [«Τα δελφίνια»](#)

[Για να μελετηθούν και συγκριτικά με το κείμενο του Αντ. Σουρούνη, με έμφαση στον συσχετισμό ανάμεσα στον άνθρωπο και τα ζώα.]

Επίδραση του ανθρώπου στην πόλη. Η πόλη χθες-σήμερα-αύριο:

Γ. Θ. Βαφόπουλος, [«Η πολιτεία»](#), «Αθήνα». *Άπαντα τα ποιητικά*, 172-173, 39. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1990.

Γιάννης Υφαντής, [«1980 μ.Χ.»](#). *Ποιήματα Κεντήματα στο Δέρμα του Διαβόλου*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη, 1988.

[Τα παραπάνω ποιητικά κείμενα θα «ισορροπήσουν» τα πεζά των σχολικών ανθολογιών προσφέροντας στους μαθητές και το αναγνωστικό βίωμα του πυκνού ποιητικού λόγου για το συγκεκριμένο υπόθεμα.]

Παναγιώτης Κουσαθανάς, *Λοζές ιστορίες που τελειώνουν με ερωτηματικό*. Αθήνα: Ίνδικτος, 2009.

[21 ιστορίες για τη Μύκονο μεταξύ παρόντος και παρελθόντος από τις οποίες μπορεί να επιλέξει κανείς. Θα προτείνουμε «Τα φάσκελα» των τουριστών-επιδρομέων προς τους ντόπιους κατοίκους].

Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, «Διάνοιξη οδού». *Μητέρα Θεσσαλονίκη*, 13-15. Αθήνα: Κέδρος, 1970.

[Η αλλαγή του αστικού χώρου από την ανθρώπινη παρέμβαση. Χρήσιμο και για τις δραστηριότητες κατά τη γ' φάση του project.]

Πόλη-χωριό/φύση: διαφορές στην ανθρώπινη καθημερινότητα

Φώτης Κόντογλου, «Μια έμορφη ψυχή». *Το Αϊβαλί, Η πατρίδα μου*, 202-207. Αθήνα: Αστήρ, 1975.

Γαλάτεια Σαράντη, «Αποχαιρετισμός». *Χρώματα εμπιστοσύνης*, 37-46. Αθήνα: Εκδοτικός οίκος Γ. Φέξη, 1962 [και στα *ΚΝΙ Β΄ Γυμνασίου*, 61-68. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 1986.]

[Τα δύο κείμενα περιγράφουν την αντίστροφη κίνηση δυο ηλικιωμένων ανθρώπων. Ο Μανιάτης παππούς στο κείμενο της Σαράντη αναγκάζεται να ακολουθήσει την οικογένεια του γιου στην Αθήνα, ενώ στο κείμενο του Κόντογλου ο Αϊβαλιώτης έμπορος εγκαταλείπει την πόλη για το περιβόλι του.]

Γιώργος Δροσίνης, «Το φτάσιμο». Στο *Ποιητική Ανθολογία*, επιμ. Λίνος Πολίτης, τ. ΣΤ΄, 27. Αθήνα: Δωδώνη, [1965] 1977.

Νίκος Χατζάρας, «Ηλιοβασίλεμα». Στο *Η ελληνική ποίηση*, επιμ. Μ. Γ. Μερακλής τόμ. 2, 486-487. Αθήνα: Σοκόλης, 1989.

[Να διαβαστούν συγκριτικά με το ποίημα του Κ. Κρυστάλλη, «Ηλιοβασίλεμα». Περιγράφεται η ίδια σκηνή από διαφορετική οπτική. Πολύ ενδιαφέροντα και για δραματοποίηση.]

Κ.Π. Καβάφης, «Η πόλις». Στο *Ποιητική Ανθολογία*, επιμ. Λίνος Πολίτης, τ. ΣΤ΄, 16. Αθήνα: Δωδώνη, [1965] 1977.

Η ζωή των παιδιών στη φύση και στην πόλη

Μιμικά Ι. Κρανάκη, «Διακοπές». *ΚΝΙ Β΄ Γυμνασίου* (παλιό σχολικό βιβλίο), 55-59. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 1986.

[Ίδια οπτική με το κείμενο της Ευγενίας Φακίνου, «Η ζωή στη Σύμη»· να διαβαστούν συγκριτικά. Χρήσιμο και για τις δραστηριότητες κατά τη γ΄ φάση του project.]

3) Εκπαιδευτικό υλικό

Ταινίες

Αγέλαστος πέτρα, Φίλιππος Κουτσαφτής, 2001.

[Ντοκιμαντέρ για τον αστικό και κοινωνικό μετασχηματισμό της Ελευσίνας]

Τα δελφινάκια του Αμβρακικού, Ντίνος Δημόπουλος, 1993.

[Η επαφή των παιδιών με τη φύση]

Χιροσίμα αγάπη μου, Αλαίν Ρενέ, 1959.

[Η πυρηνική καταστροφή με τα μάτια της τέχνης]

Μελοποιημένη ποίηση

Δίσκος *Ήλιος ο πρώτος*, στίχοι Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, 1969.

«Το τραγούδι του Αρχιπελάγους», από τον δίσκο *Προσανατολισμοί*, στίχοι Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Ηλίας Ανδριόπουλου, ερμηνεία Άλκηστη Πρωτοψάλτη, 1984.

Δίσκος *Μικρές Κυκλάδες*, στίχοι Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Μίκης Θεοδωράκης, ερμηνεία Ντόρα Γιαννακοπούλου, 1964.

«Το θαλασσίνο τριφύλλι» από τον δίσκο *Το θαλασσίνο τριφύλλι*, στίχοι Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Λίνος Κόκοτος, ερμηνεία Ρένα Κουμιάτη και Μιχάλης Βιολάρης, 1972.

Ιστοσελίδες

[Ιστοσελίδα ΕΕ για περιβάλλον](#) (όπου και οι έννοιες και διαστάσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος).

[Forestinfo.org](#): Πληροφορίες για τα δάση.

[Defenders of Wildlife](#): Προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας.

Εκπαιδευτική τηλεόραση: [Και τα ζώα έχουν δικαιώματα](#)

Ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ: «Πλανήτης γη: SOS»

[ΕΚΕΒΙ](#): Ανθολογία ποίησης (κατά ποιητή)

Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού: [Ανθολόγιο παιδικό](#) (κατά θέμα), [Ανθολόγιο αναγνώσεων](#) [Μ. Αναγνωστάκης, [«Θεσσαλονίκη, μέρες 1969»](#) (διαβάζει ο ποιητής)].

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Ιστοσελίδες ελλήνων λογοτεχνών](#), [Ηλεκτρονικά Ανθολόγια Λογοτεχνίας](#)

Π.Ο.Θ.Ε.Γ.: [Λογοτεχνικοί όροι](#) και [λογοτεχνικά έργα \(αποσπάσματά τους\)](#)

Μεθόδευση της διδασκαλίας

Εισάγουμε τους μαθητές μας στο θέμα που θα πραγματευτούμε αξιοποιώντας τα βιώματά τους από τη ζωή τους στην πόλη και την επαφή τους με τη φύση. Θέτουμε τους προβληματισμούς γύρω από το θέμα και αναζητούμε σχετικές πληροφορίες στο διαδίκτυο. Δίνουμε κίνητρα ανάγνωσης ακούγοντας μελοποιημένη ποίηση ή/και παρακολουθώντας αποσπάσματα από σχετικές ταινίες· οι μαθητές εκφράζουν ή/και καταγράφουν τις εντυπώσεις τους. Διαβάζουμε στην τάξη επιλεγμένα κείμενα από αυτά των σχολικών εγχειριδίων και εντοπίζουμε τα επιμέρους θέματα που θα μελετήσουμε. Οι μαθητές εργάζονται ατομικά και στην ολομέλεια.

Χωρισμένοι σε πέντε ομάδες οι μαθητές μελετούν τα έργα, που προτείνονται χωρισμένα σε πέντε διαφορετικά υποθέματα. Όλες οι ομάδες εργάζονται με τον ίδιο τρόπο, όσον αφορά στην προσέγγιση των κειμένων, αλλά δίνουν έμφαση στη μελέτη συγκεκριμένων κειμένων και ζητημάτων. Στην παρουσίαση των ομαδικών εργασιών αφιερώνεται ειδική ενότητα δραματοποίησης κάποιου από τα κείμενα (προτείνεται η δραματοποίηση με τη μορφή των «παγωμένων εικόνων»).

Οι μαθητές παραμένουν χωρισμένοι στις ομάδες τους και κάνουν έρευνα αξιοποιώντας ποικίλες πηγές πληροφοριών για το θέμα που προηγουμένως μελέτησαν μέσα από τα κείμενα. Βασισμένοι στο υλικό που συγκεντρώνουν παράγουν το δικό τους λογοτεχνικό κείμενο (προτείνεται συγκεκριμένη ιδέα για κάθε ομάδα, την οποία ακολουθούν, αν θέλουν, ή την διαφοροποιούν, όπως θέλουν). Τα πέντε κείμενα αποτελούν αυτόνομα «κεφάλαια» ενός έργου και η ολομέλεια γράφει το υστερόγραφο της κοινής αυτής εργασίας.

Αναλυτική περιγραφή των φάσεων υλοποίησης του σεναρίου

Α΄ φάση: Πριν από την ανάγνωση

(περίπου 3 διδακτικές ώρες)

1^η ώρα (της α΄ φάσης)

Ο εκπαιδευτικός απευθύνεται με ερωτήσεις στους μαθητές σχετικά με το πόσοι από αυτούς έχουν εμπειρία από τη ζωή στο χωριό, πώς νιώθουν όταν κάνουν εκδρομές στη φύση, τι τους στεναχωρεί στη ζωή τους στην πόλη, ποια θεωρούν ως τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το φυσικό περιβάλλον, ποιος ευθύνεται για αυτά, αν υπάρχει οργανωμένη προσπάθεια αντίδρασης στην καταστροφή, τι κάνουν οι ίδιοι για να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων. Από τη συζήτηση τίθενται οι βασικοί άξονες πραγμάτευσης του θέματος της επίδρασης του ανθρώπου στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Οι μαθητές μπορούν να εξετάσουν τη σημασία του όρου «κοινωνικό περιβάλλον» στην [ιστοσελίδα της ΕΕ για περιβάλλον](#) (ως ατομική εργασία για το σπίτι ή στην ολομέλεια της τάξης στο σχολείο).

Για να συγκινηθούν οι μαθητές και να ενδιαφερθούν για τις διαστάσεις του θέματος ακούμε μελοποιημένη ποίηση και παρακολουθούμε αποσπάσματα από τις ταινίες: *Χιροσίμα αγάπη μου* του Αλαίν Ρενέ και *Τα δελφινάκια του Αμβρακικού* του Ντίνου Δημόπουλου. Οι εντυπώσεις των μαθητών παρουσιάζονται (ίσως και γραπτά) με αφήγηση ή καταγράφονται με τη μορφή «καταιγισμού ιδεών».

2^η-3^η ώρα (της α΄ φάσης)

Οι μαθητές διαβάζουν στην ολομέλεια δύο από τα κείμενα των σχολικών εγχειριδίων που θέτουν με τρόπο καίριο τα ζητήματα που θα μελετήσουμε: Ινδιάνος Σιάτλ, «Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο» και Κ. Ι. Χαρπαντίδης, «Χαλασμένες γειτονιές»¹.

Εργαζόμενοι σε δυάδες οι μαθητές σχολιάζουν πώς αποτυπώνεται λογοτεχνικά η δυσαρμονία ανάμεσα στον άνθρωπο και το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Οι μαθητές γράφουν ατομικές εργασίες με αφορμή τα κείμενα αυτά.

¹ Το πρώτο αναφέρεται στην αρμονική σχέση του (πρωτόγονου) ανθρώπου με τη φύση που διαταράσσεται από την αδηφάγο παρέμβαση του (πολιτισμένου) λευκού και το δεύτερο παρουσιάζει την εικόνα «χαλασμού» των σύγχρονων τσιμεντοπόλεων λόγω της άναρχης ανθρώπινης παρέμβασης που τελικά αλλοτριώνει τον ίδιο τον άνθρωπο.

Β΄ Φάση: Ανάγνωση

Η τάξη σε ομάδες μελετά ολόκληρα κείμενα (περίπου 11 διδακτικές ώρες)

Η τάξη, χωρισμένη σε ομάδες, μελετά τα κείμενα, χωρισμένα κατά επιμέρους θέμα (τα προτεινόμενα υποθέματα παρουσιάζονται παραπάνω, στην ενότητα [Κείμενα](#)).

1^η-2^η ώρα (της β΄ φάσης)

Κάθε ομάδα:

- ✓ Αναζητεί στο διαδίκτυο πληροφορίες για την εποχή, τη βιογραφία του λογοτέχνη, το λογοτεχνικό ρεύμα στο οποίο εντάσσεται το έργο του.
- ✓ Μελετά τον τρόπο με τον οποίο περιγράφεται ο χώρος, είτε πρόκειται για φυσικό είτε για αστικό περιβάλλον.

3^η-4^η ώρα (της β΄ φάσης)

Κάθε ομάδα:

- ✓ Μελετά τη σχέση του ποιητικού υποκειμένου, του αφηγητή ή των ηρώων με το περιβάλλον και σχολιάζει τη στάση του απέναντι σ' αυτό λαμβάνοντας υπόψη της την ιστορικότητα του κειμένου.
- ✓ Καταγράφει τις παρατηρήσεις της σε έναν πίνακα, όπου σε διαφορετικές στήλες σημειώνεται ο δημιουργός και ο τίτλος του κειμένου, το περιβάλλον που περιγράφεται στο κείμενο και τα προβλήματά του, τα συναισθήματα που γεννά το περιβάλλον και η αντίδραση που προτείνεται απέναντι στα προβλήματα που τίγονται.

5^η-7^η ώρα (της β΄ φάσης)

Κάθε ομάδα ετοιμάζει με βάση τις ιδέες που προτείνονται στις ομάδες από τον εκπαιδευτικό τα στοιχεία που θα συμπεριλάβει στην παρουσίασή της. Συγκεκριμένα:

- ✓ Η ομάδα που μελετά την «επίδραση του ανθρώπου στη φύση» επισημαίνει τις αρνητικές επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο φυσικό περιβάλλον, εντοπίζει τα βασικά οικολογικά προβλήματα που καταγράφονται στα κείμενα, σχολιάζει το είδος του αφηγητή στα κείμενα «Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο», «Άνθρωποι και δελφίνια», «Τα λουλούδια της Χιροσίμα» και επιχειρεί μια

ερμηνεία της συγκεκριμένης επιλογής. Επίσης, συγκρίνει τα κείμενα του υποθέματος, προκειμένου να διαπιστώσει αν επιβεβαιώνονται σε αυτά τα προφητικά λόγια του Ινδιάνου Σιάτλ.

✓ Η ομάδα που μελετά το θέμα «Επίδραση του ανθρώπου στην πόλη. Η πόλη χθες-σήμερα-αύριο(;)» μπορεί να διαβάσει συνδυαστικά τα κείμενα των Κουσαθανά, Αξιώτη για τη Μύκονο, καθώς και το κείμενο του Ασλάνογλου για τη Λευκάδα, εστιάζοντας στις αλλαγές, που επιτελούνται σε έναν τόπο λόγω της τουριστικής ανάπτυξης.

✓ Η ομάδα που μελετά το θέμα «Πόλη-χωριό/φύση: διαφορές στην ανθρώπινη καθημερινότητα» εντοπίζει τις διαφορές στην ανθρώπινη δραστηριότητα και τη διαπροσωπική επικοινωνία που χαρακτηρίζουν τη ζωή στην πόλη σε σχέση με τη ζωή στο χωριό (ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν σχετικά από τη συγκριτική μελέτη των κειμένων της Σαράντη και του Κόντογλου). Τα μέλη της ομάδας στην παρουσίασή τους, ας επιχειρήσουν να εξηγήσουν με όρους ιστορικότητας την εξιδανικευμένη εικόνα της «φυσικής ζωής» στο έργο του Φ. Κόντογλου και του Κ. Κρυστάλλη.

✓ Η ομάδα που μελετά τη «ζωή των παιδιών στη φύση και στην πόλη» επισημαίνει με βάση τα κείμενα τις διαφορές στην καθημερινότητα των παιδιών ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο ζουν υπογραμμίζοντας και το πόσο επηρεάζεται η ψυχοσύνθεσή τους από την καθημερινότητα που βιώνουν.

8^η ώρα (της β' φάσης)

Κάθε ομάδα επιλέγει και προετοιμάζει για δραματοποίηση ένα από τα κείμενα που μελετά, με όποια τεχνική τα μέλη της ομάδας θεωρούν πρόσφορη. Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προτείνει τις «παγωμένες εικόνες»: στην περίπτωση αυτή οι μαθητές θα μπορούσαν να ασχοληθούν με περισσότερα από ένα κείμενα και να τις διανθίσουν με ανάγνωση του κειμένου (ολόκληρου ή του αποσπάσματος που δραματοποιείται) και κατάλληλη μουσική υπόκρουση. Οι ομάδες αξιοποιούν τη δραστηριότητα αυτή στην έναρξη της παρουσίασής τους στην ολομέλεια.

9^η-11^η ώρα (της β' φάσης)

Στο τέλος αυτής της φάσης η κάθε ομάδα παρουσιάζει το θέμα με το οποίο ασχολήθηκε, με παραπομπές στα κείμενα που μελέτησε και δέχεται τα σχόλια και τις παρατηρήσεις των άλλων ομάδων. Όπως προαναφέραμε η παρουσίαση κάθε ομάδας ξεκινά με δραματοποίηση κάποιου από τα κείμενα που μελέτησε. Κάθε ομάδα παρουσιάζει την εργασία της σε 10 λεπτά και για τα επόμενα 10 λεπτά δέχεται τα σχόλια και τις παρατηρήσεις των άλλων ομάδων.

Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση

(περίπου 10 διδακτικές ώρες)

Οι ομάδες παραμένουν χωρισμένες όπως και στη β' φάση, αλλά εργάζονται σε ένα κοινό θέμα το οποίο προσεγγίζει η κάθε ομάδα από την οπτική του υποθέματος που μελέτησε στην προηγούμενη φάση.

1^η ώρα (της γ' φάσης)

Για να προετοιμάσουμε τον τρόπο εργασίας τους κάθε ομάδα παρακολουθεί στο δικό της ηλεκτρονικό υπολογιστή αποσπάσματα από τη σειρά της ΕΡΤ «Πλανήτης γη SOS», όπου μια ομάδα παιδιών μελετά ανάλογα ζητήματα:

- α) Επίδραση του ανθρώπου στη φύση-οικολογικά προβλήματα: [Θάλασσα](#).
- β) Επίδραση του ανθρώπου στην πόλη. Η πόλη χθες-σήμερα-αύριο(;) : [Η Αθήνα άλλοτε και τώρα](#).
- γ) Πόλη-χωριό/φύση: διαφορές στην ανθρώπινη καθημερινότητα: [Ταξίδι στην Αίγινα](#) (καταφύγιο άγριων ζώων, σύγκριση με Αθήνα).
- δ) Η ζωή των παιδιών στη φύση και στην πόλη: [Ρεπορτάζ στην πόλη](#) (αντιδράσεις πολιτών στην κατάντια).

2^η ώρα (της γ' φάσης)

Αναθέτουμε στους μαθητές κοινή εργασία με τίτλο: «Το χρονικό μιας πολιτείας» (από το γνωστό έργο του Π. Πρεβελάκη). Οι μαθητές θα ερευνήσουν την αλλαγή στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής τους. Συγκεκριμένα οι ομάδες,

ανάλογα με το επιμέρους θέμα με το οποίο ασχολήθηκαν κατά τη β' φάση του project, θα συγκεντρώσουν υλικό για:

- Την αλλαγή στο φυσικό περιβάλλον και τα οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή (μόλυνση, εξαφάνιση ειδών χλωρίδας και πανίδας κλπ.).

- Την αλλαγή στο αστικό περιβάλλον.

- Την αλλαγή στον τρόπο ζωής των πολιτών και τη μεταξύ τους επαφή και επικοινωνία.

- Την αλλαγή στον τρόπο ζωής των παιδιών.

Εξηγούμε στους μαθητές πως για την πραγμάτευση του θέματος αναπτύσσουν ερευνητικές, γλωσσικές και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα οι ομάδες μπορούν:

- Να συγκεντρώσουν φωτογραφικό υλικό για την πόλη και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής όπως ήταν παλαιότερα ερευνώντας σε φωτογραφικά λευκώματα, αρχεία τοπικών εφημερίδων, πολιτιστικών φορέων, ή επισκεπτόμενοι τη Δημοτική βιβλιοθήκη, το Λαογραφικό Μουσείο, το Δημαρχείο της πόλης, ηλικιωμένους πολίτες.

- Να αναζητήσουν φωτογραφικό υλικό για τη σύγχρονη πόλη και την περιοχή από επαγγελματίες ή καλλιτέχνες ντόπιους ή να φωτογραφίσουν οι ίδιοι νεότερα κτίρια που πήραν τη θέση παλαιότερων ή και δρόμους της πόλης, για να τους συγκρίνουν με τις εικόνες τους παλαιότερα. Να βάλουν λεζάντες στις φωτογραφίες τους (δικές τους ή φράσεις από ποιητικά ή πεζά κείμενα που διάβασαν).

- Να καταγράψουν (και με βιντεοκάμερα) μαρτυρίες ηλικιωμένων συμπολιτών τους για τη ζωή άλλοτε και για τα παιδικά τους χρόνια στην πόλη και να τις συγκρίνουν με μαρτυρίες νεότερων ή και τις δικές τους εμπειρίες.

- Να επικοινωνήσουν με οικολογικές, περιβαλλοντικές οργανώσεις, βιομηχανικές μονάδες της περιοχής, τον Δήμο τους για να συγκεντρώσουν πληροφορίες για τα επίπεδα της μόλυνσης του περιβάλλοντος και τα απειλούμενα είδη της περιοχής.

- Να διερευνήσουν την εικόνα της πόλης τους στη λογοτεχνία διαβάζοντας έργα των λογοτεχνών της περιοχής ή επικοινωνώντας με σύγχρονους ντόπιους λογοτέχνες.
- Να αναζητήσουν στο Διαδίκτυο (κυρίως στο Ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ) υλικό για την πόλη τους (ντοκιμαντέρ, αφιερώματα) και μουσικό υλικό για να διανθίσουν την παρουσίαση της εργασίας τους.

Οι ομάδες συζητούν μεταξύ τους, αποφασίζουν πώς θα συγκεντρώσουν το απαραίτητο υλικό και μοιράζουν αρμοδιότητες στα μέλη τους. Οι ομάδες έχουν χρονικό περιθώριο μιας εβδομάδας για να συγκεντρώσουν το υλικό τους. Ο εκπαιδευτικός βοηθάει κυρίως στη συνεννόηση με τους τοπικούς φορείς για τη διευκόλυνση της έρευνας των μαθητών. Οι μαθητές μπορούν να εμπλουτίζουν με το υλικό τους το blog του τμήματος, που οργανώνεται για να διευκολύνει την επικοινωνία των μαθητών.

3^η ώρα (της γ' φάσης)

Ο κάθε μαθητής καταθέτει στην ομάδα του το υλικό που συνέλεξε, το οποίο πρόκειται να αξιοποιηθεί για τη συγγραφή σύντομου πεζού, σχετικού με το θέμα που μελετά η ομάδα. Το κείμενο θα έχει λογοτεχνικό χαρακτήρα. Οι μαθητές μπορούν να σκεφτούν κάποια δική τους ιδέα² ή να ακολουθήσουν κάποια από τις δικές μας προτάσεις. Συγκεκριμένα:

- ✓ Η ομάδα που μελετά τα οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή μπορεί να γράψει έναν διάλογο ανάμεσα σε ένα δέντρο και ένα πουλί με θέμα την περιβαλλοντική αλλαγή.
- ✓ Η ομάδα που μελετά την αλλαγή στο αστικό περιβάλλον της πόλης μπορεί να γράψει το ημερολόγιο ενός δρόμου της πόλης (ας θυμηθούμε και το σχετικό πεζό του Ν.Γ. Πεντζίκη, *Διάνοιξη οδού*).

---

² Σε περίπτωση που οι μαθητές μας επιλέξουν κάτι διαφορετικό, καλό θα ήταν να προτείνουμε τουλάχιστον τη χρήση του α' ενικού προσώπου στα κείμενά τους. Έτσι συμβάλλουμε στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και εξασφαλίζουμε την αμεσότητα και τη ζωντάνια στην έκφραση.

✓ Η ομάδα που μελετά την αλλαγή στον τρόπο ζωής των πολιτών και στη μεταξύ τους επαφή και επικοινωνία μπορεί να γράψει σε ένα αφήγημα τις σκέψεις ενός παλιού σπιτιού με κήπο, που επιβιώνει ανάμεσα σε σύγχρονες πολυκατοικίες με διαμερίσματα, καταστήματα και γραφεία.

✓ Η ομάδα που μελετά την αλλαγή στον τρόπο ζωής των παιδιών μπορεί να γράψει το μονόλογο μιας παιδικής χαράς.

Αφού καταλήξουν στο είδος του κειμένου που θα γράψουν, οι ομάδες θα πρέπει καταρχάς να επεξεργαστούν το υλικό που συνέλεξαν και να βρουν τα στοιχεία που θα αξιοποιήσουν. Για πρακτικούς λόγους τα μέλη της ομάδας συνεργάζονται στο σχολείο, αλλά έχουν και τη δυνατότητα να επικοινωνούν μέσω e-mail στο Σχολικό Δίκτυο ή μέσω του blog του τμήματος. Η συγγραφή των κειμένων θα γίνει την επόμενη διδακτική ώρα για να δώσουμε στους μαθητές την ευκαιρία να σκεφτούν πάνω στο θέμα τους.

4^η ώρα (της γ' φάσης)

Οι ομάδες γράφουν το κείμενό τους. Προτείνουμε στους μαθητές να γράψουν διαδοχικά τουλάχιστον 4-5 γραμμές τη φορά για δύο φορές ο καθένας.

5^η ώρα (της γ' φάσης)

Οι ομάδες ξαναδιαβάζουν και διορθώνουν ή συμπληρώνουν το κείμενό τους. Ανταλλάσσουν ιδέες για την εικονογράφηση του (ίσως και με υλικό που συγκέντρωσαν κατά την έρευνά τους) και τη μουσική του επένδυση.

6^η ώρα (της γ' φάσης)

Οι ομάδες εργάζονται στο εργαστήριο Πληροφορικής. Το κείμενο κάθε ομάδας διανθίζεται με εικόνα (από φωτογραφίες, σκίτσα, ζωγραφιές) και επενδύεται μουσικά με κατάλληλα μουσικά κομμάτια.

7^η-8^η ώρα (της γ' φάσης, σε συνεχόμενο δίωρο)

Οι μαθητές παρουσιάζουν τα κείμενά τους, παρακολουθούν τις εργασίες των συμμαθητών τους και κάνουν τις παρατηρήσεις τους. Η ολομέλεια της τάξης

αποφασίζει για τον συνδυασμό των επιμέρους εργασιών στην κοινή εργασία με τίτλο: «Το χρονικό μιας πολιτείας». Οι μαθητές αποφασίζουν για τον πρόλογο και για τον επίλογο, το υστερόγραφο της εργασίας τους, δίνοντας τη δική τους αισιόδοξη ή απαισιόδοξη προοπτική για το μέλλον.

9^η-10^η ώρα (της γ' φάσης)

Η ολομέλεια της τάξης εργάζεται για να δώσει στην κοινή εργασία τη μορφή ενός βιβλίου, με ξεχωριστά κεφάλαια για τα επιμέρους κείμενα, εικονογραφημένου με τις επιλογές των μαθητών. Η σχολική επιτροπή θα μπορούσε να συνδράμει οικονομικά στην έκδοση ικανού αριθμού έντυπων και ψηφιακών αντιτύπων για τους μαθητές που εργάστηκαν, για τη βιβλιοθήκη του σχολείου και για όσους φορείς συνέδραμαν στην έρευνα των μαθητών. Η παρουσίαση του βιβλίου θα μπορούσε να γίνει σε μια εκδήλωση του σχολείου σε συνεργασία με τον Δήμο, ίσως με την ευκαιρία μιας τοπικής γιορτής.

Αξιολόγηση

Οι μαθητές αξιολογούνται:

- για τις ατομικές εργασίες τους (στην α' φάση)
- για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες, την καλή συνεργασία με τους συμμαθητές τους και τη συμβολή τους στο παραγόμενο αποτέλεσμα (στη β' και γ' φάση)
- για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο
- για τη δημιουργικότητα και την πρωτοτυπία των εργασιών τους
- για την ποιότητα των κειμένων που παράγουν στη γ' φάση (κατά πόσο αναδεικνύουν το ζήτημα που πραγματεύονται)
- για την ικανότητά τους να αναζητούν, να διαχειρίζονται και να αξιοποιούν το υλικό που αντλούν από το διαδίκτυο

- για την ικανότητά τους να κατανοούν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αποτυπώνεται λογοτεχνικά η σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον
- για την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται τον διαφορετικό τρόπο λογοτεχνικής αποτύπωσης των προβλημάτων σε συσχετισμό με την ιστορικότητα των κειμένων
- για την ικανότητά τους να συνειδητοποιούν τον τρόπο που άλλαξε η περιοχή, η πόλη, η κοινωνία στην οποία ζουν και τις αιτίες που προκάλεσαν αυτή την αλλαγή
- για την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τα προβλήματα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, τις αιτίες που τα προκαλούν και τους τρόπους αντιμετώπισής τους.

Φύλλα Εργασίας

Φύλλα εργασίας δεν παρατίθενται καθώς το σενάριο προϋποθέτει ελευθερία κινήσεων, όσο το δυνατόν μικρότερη δέσμευση, ενώ παροτρύνει τους εκπαιδευτικούς να φτιάξουν δικές τους δραστηριότητες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες της τάξης, και να αγνοήσουν από τις υπάρχουσες όσες θεωρούν ότι για κάποιο λόγο δεν τους εξυπηρετούν.

Άλλες εκδοχές - Κριτική

Κατά την 1^η ώρα της α΄ φάσης του project και προκειμένου να εξοικονομηθεί χρόνος οι μαθητές ακούν τα τραγούδια: «Τα νησιά» με τη Ν. Βενετσάνου και «Ο εφιάλης της Περσεφόνης» σε ποίηση Ν. Γκάτσου· μάλιστα «Ο εφιάλης της Περσεφόνης» μπορεί να ακουστεί σε συνδυασμό με αποσπάσματα από το ντοκιμαντέρ του Φίλιππου Κουτσαφτή «Αγέλαστος πέτρα» (2001), για τον αστικό και κοινωνικό μετασχηματισμό της Ελευσίνιας. Τα συγκεκριμένα τραγούδια θίγουν το ζήτημα της αλλοίωσης του περιβάλλοντος και της αλλοτρίωσης του ανθρώπου. Και στην εναλλακτική αυτή δραστηριότητα οι εντυπώσεις των μαθητών παρουσιάζονται (ίσως και γραπτά) με αφήγηση ή καταγράφονται με τη μορφή «καταγισμού ιδεών». Αν μάλιστα επιλέξουμε μόνο να ακούσουμε τα τραγούδια μπορούμε να δώσουμε ως

ατομική εργασία την «εικονογράφησή» τους με οπτικό υλικό από το διαδίκτυο στο πλαίσιο μιας παρουσίασης ή και τη δημιουργία ενός δικού τους εικαστικού έργου (ζωγραφική, κολάζ)].

Κατά τη β΄ φάση του project, η ομάδα που μελετά την «επίδραση του ανθρώπου στη φύση» μπορεί να διαβάσει συνδυαστικά το κείμενο της Ε. Μόρρις και το κείμενο του Ν. Κάσδαγλη για το Πάρκο της Ειρήνης στη Χιροσίμα³, και οι μαθητές να σχολιάσουν αφενός την πρωτοπρόσωπη μαρτυρία της Μόρρις για το θέμα και αφετέρου την στάση ενός τρίτου παρατηρητή απέναντι στις ιστορικές μνήμες της πόλης.

Η ομάδα που μελετά το θέμα «Επίδραση του ανθρώπου στην πόλη. Η πόλη χθες-σήμερα-αύριο(;)» μπορεί να διαβάσει συνδυαστικά τα κείμενα της Ιορδανίδου και του Χουλιαρά και να σχολιάσει τις δυσκολίες της ανθρώπινης επικοινωνίας στις πόλεις.

Κατά τη γ΄ φάση του project, «Το χρονικό μιας πολιτείας» θα μπορούσε να πάρει τη μορφή και ψηφιακού πολυτροπικού κειμένου με τις κατάλληλες υπερσυνδέσεις στο υλικό που συγκέντρωσαν με την έρευνα τους οι μαθητές.

Το παραδειγματικό αυτό σενάριο προορίζεται για πιλοτική εφαρμογή στο πλαίσιο του Ψηφιακού Σχολείου και δίνει έμφαση στην ομαδική και συνεργατική διδασκαλία ενεργοποιώντας κατά το δυνατόν τη δημιουργική έκφραση των μαθητών.

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό

Ζήρας, Α. 2002. *Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά*. Αθήνα: Σοκόλης.

Κατσαρίδου, Μ. 2011. *Η μέθοδος της δραματοποίησης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας*. Διδακτορική διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

<http://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/26147>

³ *Το Δέντρο*, τχ.53-54: 130-133, 1990.

Παπακώστας, Δ. (ανθολ.-επιμ.). 1994. *Άνθρωποι και ζώα στη νεοελληνική πεζογραφία*. Αθήνα: Ωκεανίδα.

Σαχίνης, Α. 1985. *Μεσοπολεμικοί και μεταπολεμικοί πεζογράφοι*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Το Δέντρο, τχ.53-54, 1990 (αφιέρωμα «Ο συγγραφέας και η πόλη»)

Τσιριμώκου, Λ. 1988. *Λογοτεχνία της πόλης*. Αθήνα: Λωτός.

* Τα κείμενα ακολουθούν τη νέα σχολική [Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου](#) (Σ. Χατζησαββίδης σε συνεργασία με Αθ. Χατζησαββίδου, ΟΕΔΒ 2007).

** Για πρακτικούς λόγους, η χρήση του αρσενικού γραμματικού γένους θεωρείται ότι συμπεριλαμβάνει και το θηλυκό.